

Milliy ma'naviyatimizning ma'naviy-madaniy negizida musiqa taraqqiyoti

Dilshodjon Doniyor-o'g'li Davronov
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada milliy ma'naviyatimizning ma'naviy-madaniy negizida musiqa san'atining taraqqiyoti ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etiladi. Tadqiqotda musiqaning xalq ma'naviy hayotidagi o'rni, uning tarixiy rivojlanish bosqichlari hamda milliy madaniy qadriyatlar bilan uzviy bog'liqligi ochib beriladi. Shuningdek, an'anaviy va zamonaviy musiqiy yo'nalishlarning o'zaro uyg'unligi hamda ularning jamiyat ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyotiga ta'siri masalalari ko'rib chiqiladi. Maqola natijalari milliy musiqa merosini asrash, uni ilmiy asosda o'rganish va rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: madaniyat, san'at, milliy g'urur, musiqa nazaryasi, musiqa psixologiyasi

The development of music on the spiritual and cultural basis of our national spirituality

Dilshodjon Doniyor-oglu Davronov
Bukhara International University

Abstract: This article provides a scientific and theoretical analysis of the development of musical art within the spiritual and cultural foundations of our national spirituality. The study examines the role of music in the spiritual life of the people, the stages of its historical development, and its close connection with national cultural values. In addition, the article explores the interaction between traditional and modern musical trends and their impact on the spiritual and educational development of society. The findings of the study contribute to the preservation, scientific study, and further development of the national musical heritage.

Keywords: culture, art, national pride, music theory, music psychology

Musiqa orqali kuchli, ijodiy, hayotiy shaxs shakllanadi, u "hayotning qadr-qimmatini to'liqroq his qilish, uning yurak urishi, oqimini his qilish imkonini beradi: u shaxsning ichki dunyosini obod qiladi va uni haqiqiy "ruh aristokrati" qilib tarbiyalaydi". Bir qator olimlar ma'naviyat insonning kechinmalari, his-tuyg'ulari, fikrlari va e'tiqodlari bilan bog'liqligini ta'kidlashga moyil. Ma'naviyat - "insonning

ichki dunyosining mavjudligi, undagi doimiy va shiddatli kurashlar" (Yu.V.Sachkov), "insonning kechinmalari, his-tuyg'ulari, fikrlari, e'tiqodlari, e'tiqodi bilan bog'liq bo'lgan ichki dunyosi" (L.I.Kazakova), "Insonning ichki dunyosi. shaxsning ichki dunyosi, doimiy taqqoslash va tushunish ob'ektiga aylangan buyuk ijtimoiy ahamiyatga ega qadriyatlar va g'oyalar bilan boyitilgan, shaxsning axloqiy takomillashtirish va ijodiy o'zini o'zi anglash uchun intilishlarini keltirib chiqaradi" (Ya.S.Turbovskoy). Lekin bu ma'naviyatning bir jihati xolos. Inson ma'naviyatining shakllanishi faktida sub'ektiv-individual boshlanish zarur, ammo yetarli emas. Ma'naviyatning insonning ichki dunyosi bilan juda katta muvofiqligiga qaramay, ma'naviyatni ikkinchisi bilan almashtirib bo'lmaydi. Ma'naviyat ham uning axloqiy, huquqiy, estetik, diniy va boshqa turmush tarzida ifodalangan tashqi, tabiiy ko'rinishlaridir.

Bir qator tadqiqotchilar ma'naviyat hodisasini tizimlilik g'oyasi orqali ko'rib chiqadilar. Ma'naviyat murakkab, sintetik, ko'p komponentli va ko'p qatlamli hodisa bo'lib, uning barcha tarkibiy qismlari, tomonlari, qirralari, mexanizmlari, elementlari, turlari, shakllari, ko'rinishlari o'zaro dialektik o'zaro ta'sir va o'zaro ta'sirning juda murakkab tizimida joylashgan.

Ko'pgina tadqiqotlarda insonning ma'naviyatining belgisi qobiliyatdir. Bu "o'z qadriyatlari va manfaatlarini, dunyo, jamiyat va o'zi haqidagi g'oyalarini haqiqat, ezgulik va go'zallik ideallari nuqtai nazaridan yaratish va sozlash, o'z irodasini ularga bo'ysundirish qobiliyatidir. Bu g'oyalarni amalga oshirish yo'lida o'zining xudbinligi va moddiy farovonligini qurbon qilish" (I.B.Chernova), "haqiqat, ezgulik va go'zallikni kashf etish, idrok etish va his qilish, ularni o'z "men"i orqali sindirish qobiliyati" va o'z xulq-atvorini va barcha hayotiy faoliyatini shunga mos ravishda quradi" (N.V.Gavrilenko). Umuman olganda, ma'naviyatni anglash insonning qadriyatlarga o'ziga xos munosabatda bo'lishi, insoniyat jamiyatining axloqiy qadriyatlariga muvofiq harakat qila olishi bilan bog'liq, deyishimiz mumkin. Bu shaxsning sifati unga atrofdagi dunyoni haqiqat, ezgulik va go'zallik g'oyalariga mavqe, rahm-shafqat, hamdardlik qobiliyati muvofiq ijodiy yaratishga yordam beradi va shu bilan birga odamlarning munosabatlari, hissiyotlari, axloqiy-estetik, fuqarolik darajasining ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi.

Musiqqa ta'lim tizimida shaxs ma'naviyatini yuksaltirishga alohida ta'sir ko'rsatadi. U o'zining mohiyatiga ko'ra ideal hodisa bo'lib, ontologik voqelikda esa tuyg'ularning haqiqiyliigi va borliq yaqinligining aksi bo'lib, inson ma'naviyatiga ulkan pedagogik ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega. Uning tarbiyaviy missiyasi ezgulik va adolatga, yanada mukammal dunyoni idrok etishga da'vatdir. Musiqqa orqali kuchli, ijodiy, hayotiy shaxs shakllanadi, u "hayotning qadr-qimmatini to'liqroq his qilish, uning yurak urishi, oqimini his qilish imkonini beradi: u shaxsning ichki dunyosini obod qiladi va uni haqiqiy "ruh aristokrati" qiladi". Konfutsiyning fikricha, musiqqa

insonga yaxlitlik va uyg'unlik baxsh etadi, u o'ziga xos xususiyati yuksak ma'naviyat bo'lgan "olijanob er" xarakterini rivojlantirish vositasidir.

Boshqa tomondan, musiqa yer dunyosiga go'zallik olib keladigan narsadir, u ideal va real o'rtasidagi o'ziga xos aloqadir, bu bizga ma'naviyatni shakllantirish yo'llarini yaxshiroq tushunishga va axloqiy muammolarga bo'lgan qiziqishni uyg'otishga imkon beradi.

Qadimgi faylasuflar umuman san'at, xususan musiqa haqida juda hurmat bilan gapirishgan. Shunday qilib, Gegelning fikriga ko'ra, hissiy tasvirlar va tovushlar san'atda nafaqat o'zlari uchun va bevosita namoyon bo'lishi uchun, balki bu shaklda eng yuqori ma'naviy manfaatlarni qondirish uchun paydo bo'ladi, chunki ular ongning barcha chuqurliklarini uyg'otish va teginish qobiliyatiga ega. ruhdagi javob.

Yana bir mashhur faylasuf I.Kant musiqa asarini idrok etish, uning mohiyatini anglash chog'ida insonni ma'naviy yuksalishga undaydigan narsa musiqa san'ati, deb to'g'ri hisoblagan. Musiqiy qobiliyat, umuman olganda, aql-idrok bilan bevosita va bevosita bog'liq bo'lib, "axloqning qonun chiqaruvchisi" (I.Kant), insonni yuksaltirishga, uning ma'naviy mohiyatini ochishga yordam beradi. Musiqa tomonidan yaratilgan ma'no insonning empirik istaklarini cheksiz qondirish emas, balki o'z imkoniyatlarini va bundan tashqari, iloji boricha xilma-xilligini ochib berishdir.

Shaxsda ma'naviy tamoyilni tarbiyalashda musiqaning ahamiyati musiqa san'ati ijodkorlarining o'zlari tomonidan e'tirof etilgan. Shunday qilib, italiyalik bastakor va Uyg'onish davri musiqa nazariyotchisi G.Zarlino "... musiqani zaruriy fan sifatida emas, balki erkin va munosib fan sifatida o'rganish kerak, chunki u orqali biz yaxshi va munosib xulq-atvorga erishishimiz mumkin", deb hisoblagan. yaxshi axloq yo'li..." Shunday ekan, faqat musiqa insonga ham dunyo, ham insoniy umuminsoniy uyg'unlikka erishishga yordam beradi. Mashhur nemis bastakorlari G.Handel va L.Betxoven musiqa nafaqat zavq bag'ishlashini, balki uning ta'siri ostida odamlar yaxshilanishini xohlashgan, chunki faqat musiqa jasur qalblardan olov yoqishga qodirdir.

Oliy ta'lim tizimidagi musiqa bo'lajak mutaxassislarning ma'naviyatini kamol toptirish va tarbiyalash vositasiga aylanishi mumkin. Musiqa yordamida olingan bilim, ko'nikma va malakalar shaxsiy ma'naviy mulk bo'lib, o'z qadriyatiga ko'ra voqelik ma'naviy yuksalish va o'zini o'zi tasdiqlash asosiga aylanadi. Bundan tashqari, musiqa insonga murakkab ta'sir ko'rsatadi.

Bu, birinchi navbatda, hissiy va axloqiy sezgirlikni rivojlantirish bilan bog'liq. Bu odamning yoki boshqa tirik mavjudotning holatiga hamdardlik, hamdardlik, hamdardlik, rahm-shafqat, muloyimlik bilan javob berishga, shuningdek, boshqasiga xursand bo'lishga imkon beradigan insonning muhim ijtimoiy sifati.

Musiqa tinglash orqali biz uning ichida nima borligini: haqiqat, yaxshilik, go'zallik va boshqalarni to'g'ri idrok etishni o'rganamiz, shuningdek, atrofimizdagi

dunyoni va undagi odamlarni etarli darajada idrok etish qobiliyatini rivojlantiramiz. Musiqani idrok etish hissiyotlarimiz, fikrlarimiz, dunyoqarashimizning uygʻonishiga asoslanadi; unda shaxsiy hayotidan olingan assotsiatsiyalarni, avval boshdan kechirgan his-tuygʻulari va kechinmalarining butun zanjirini uygʻotadi. Tinglovchi dunyosi bastakor tomonidan yaratilgan dunyoning muhim tarkibiy qismidir. Asar qahramonining boshiga tushgan hamma narsa tinglovchining boshiga tushgandek tuyulishi bejiz emas.

Musika va inson oʻrtasidagi munosabatlar juda chuqur va farqlanadi. Bu taʼsirning axloqiy tabiati shundaki, musiqiy tarkib his-tuygʻularni ifodalash uchun turtki boʻlib, hayotning oʻziga xos hissiy foniga aylanadi. Musika tinglovchi ongida maʼnaviy faoliyat obʼektiga, musiqiy asarning maʼnaviy mazmuni esa tarbiya obʼektiga oʻtadi. Bu esa, oʻz navbatida, shaxsning taʼlim va tarbiya tizimiga, unda yuksak maʼnaviyatni shakllantirishga bevosita bogʻliq boʻlib, u gʻoyalar, ideallar, obrazlar va his-tuygʻularning uzviyligini taʼminlaydi, ulugʻvor va goʻzal, haqiqiy va adolatli ijodiy qadriyatlarga yoʻnaltira oladi.

Kishilik jamiyatining barcha qatlamlariga kirib borgan musika asosan oʻzining muqaddas mohiyatini yoʻqotdi. Yaqin oʻtmishdagi yarim mistik harakatdagi musiqani idrok etish bugungi kunda fon ongsiz idrokga aylanadi. Musiqaning umumbashariy tarqalishi, uning mutlaq qulayligi va baʼzan intruzivligi musika va musika madaniyatini yangi yondashuvlar nuqtai nazaridan oʻrganishni shoshilinch zaruratga aylantiradi. Ommaviy madaniyat va ommaviy ongda musiqaning funksionalligining tanazzulga uchrashi va soddalashtirilishi musika asarini inson ruhiyatini maʼno shakllantirish va yaratish vositasi sifatida oʻqish vazifasini dolzarblashtiradi.

Oʻz navbatida, zamonaviy Rossiya davlati, diniy konfessiyalar va pedagogik hamjamiyatning mamlakatdagi maʼnaviy-axloqiy iqlimni yaxshilashga qaratilgan saʼy-harakatlari jamiyatda maʼnaviyatni dunyoviy tushunishda oʻtkazishning rivojlanmagan ijtimoiy-madaniy mexanizmlari muammosiga duch keladi. Aynan "yuksak" (klassik maʼnoda) musika va musika madaniyati, bizningcha, inson maʼnaviy dunyosini shakllantirishning eng samarali mexanizmlaridan biri hisoblanadi.

Ijtimoiy zaruriy, milliy madaniyat tizimiga sanʼatning organik qoʻshilishi tamoyiliga asoslangan musiqani nazariy va madaniy oʻrganish uning rus jamiyati va davlati uchun ahamiyatini ochib beradi va taʼkidlaydi, uning eng muhim vazifalaridan biri bu musiqani shakllantirish boʻlishi kerak. maʼnaviy jihatdan boy, yuksak axloqli fuqarolar. Pedagogik toʻgaraklarning oʻsib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash va tarbiyalashning maʼnaviy-axloqiy tarkibiy qismi ustuvorligiga asoslangan umumtaʼlim tizimini barpo etish borasidagi saʼy-harakatlari bilan bogʻliq holda oʻz vaqtida amalga oshirilmoqda. Milliy umumiy oʻrta taʼlimni isloh qilishning oʻziga xos yoʻnalishi munosabati bilan musiqiy materialda inson maʼnaviyati toʻgʻrisidagi mulohazalar

yangilanib bormoqda, uning asosiy g'oyalaridan biri boshlang'ich maktabdagi butun ta'lim jarayonini "Musika kontseptsiyasi"ning asosiy tamoyillariga bo'ysundirishdir".

19-20-asrlar oxirida rus va G'arbiy Yevropa mutafakkirlarining manfaatlari musiqaning ijtimoiy belgilanishi muammolarini tobora ko'proq qamrab oldi. Psixologlar va musiqashunoslar ijodiy shaxsga genetik jihatdan xos bo'lgan va uning badiiy fikrini boshlab beruvchi "ruhiy energiya"ga ishora qiluvchi nazariyalarga murojaat qiladilar; ijodkor tomonidan chiqarilgan va musiqiy materialga aks ettirilgan, uni jonlantiradigan va ruhlantiradigan "ruhiy taranglik" ga. Musiqiy g'oyalarning yashirin manbai sifatida ongsizlik tushunchasi ishlab chiqilmoqda (A.Schoenberg bu kontseptsiya tarafdorlaridan biridir).

Yangi Vena maktabi va 20-asr musiqasining boshqa harakatlari davrida klassik an'analar, ideallar, aksiologik ko'rsatmalar, lingvistik (va shuning uchun musiqiy-aqliy) me'yorlar va "qoidalar" ni tubdan qayta ko'rib chiqish talablari dolzarb edi; san'atdagi eskirgan, charchagan, "o'tmish mafkurasi"dan voz kechishni talab qiladi (T.Adorno "Yangi musika falsafasi").

U yoki bu darajada badiiy va ijodiy (musiqiy) tafakkur muammolariga taalluqli bo'lgan bu tushunchalar XX asrning 60-70-yillarida K. Levi-Stros tomonidan olib borilgan tadqiqotlar bilan inijlik bilan aloqada bo'ldi. Strukturaviy antropologiya sohasi. Shunisi e'tiborga loyiqki, o'zining strukturaviy antropologiya modelini ishlab chiqishda Levi-Stros musika toifalari bilan ishlagan. Siz uning "Mifologik" (1964 - 1971) asariga murojaat qilishingiz mumkin, bu erda "uyani buzuvchi ariya", "beshta sezgi fugi" va "possum kantata" iboralari o'z o'rnini topadi.

B.V.Asafiev va B.L.Yavorskiyning asarlari ("Musiqiy shakl jarayon sifatida") 20-asrning ikkinchi yarmida Rossiyada paydo bo'lgan musiqiy tafakkur va musiqiy nutq sohasidagi keyingi tadqiqotlar uchun asos yaratdi. Ushbu tadqiqotlar orasida L.A.Mazel va uning izdoshlari - M.G.Aranovskiy, V.V.Medushevskiy ("Musika idroki") asarlari muhim o'rin tutadi. 20-asrning so'nggi uchdan birida M.S.Kogonning ("San'at olamidagi musika") asosan estetika, madaniyatshunoslik va musiqashunoslik "tugmasiga" qaratilgan asarlari e'tiborni tortdi; A.N.Soxora, M.S.Druskina; L.A.Mazel ("Estetika va tahlil"); V.A.Tsukerman va boshqalar.

Musiqiy ma'noni boshdan kechirish, san'atda ma'no shakllanishi fenomenini o'rganishga bag'ishlangan ishlar orasida M.N.Shcherbininning "San'at va falsafa ma'no shakllanishining ibtidosida" monografiyasini alohida ta'kidlash kerak. Muallif san'atning turli turlari, jumladan, musiqaning Yevropa va global ma'no genezisidagi ma'no yaratish imkoniyatlarini tahlil qiladi. Tajriba hodisasini gnoseologik va estetik jihatdan nemis faylasufi V.Diltey o'rgangan. Musika idrok etish jarayonlarida emotsional ma'nolar va emotsional obrazlarning bo'linishi masalasi ularning I.G.Vlasova va L.I.Koroeva asarlarida yoritilgan. Insonda va san'atda his-tuyg'ularning mavjudligi yo'llari L.Ya.Musiqani idrok etish va badiiy tuyg'ularni

boshdan kechirish ehtiyojini rivojlantirish masalalari G.S.Tarasov tomonidan ishlab chiqilgan. Estetik vaziyatdagi hissiyotlar M.Golashevskaya tomonidan tahlil qilingan. Nazariy va empirik tadqiqotlar va mualliflarning ma'lumotlari bugungi kungacha dolzarbligicha qolmoqda.

Umuman olganda, musiqa madaniyatining inson ma'naviy olamini shakllantirishdagi o'rni, musiqaning maqomi muammosi kontekstida o'rganishga ham xorijiy, ham mahalliy falsafa va gumanitar fanlarning qiziqishi namoyon bo'lishini aytishimiz mumkin. ijtimoiy hayot va madaniyat. Shu bilan birga, musiqa va ma'naviyat o'rtasidagi muhim bog'liqlikni, musiqaning shaxs ma'naviy olamini shakllantirishdagi o'ziga xos vazifalarini tushunish bilan bog'liq masalalar parcha-parcha va oraliq tarzda yoritiladi va konseptual bo'shliqlarni o'z ichiga oladi. Xususan, jahon va Yevropa musiqiy merosining rang-barangligi bilan bog'liq holda musiqa orqali uzatiladigan ma'naviyat uslublari g'oyasi yetarlicha rivojlanmagan. Shunday qilib, biz ko'plab empirik kuzatishlar, ma'naviyat va musiqa o'rtasidagi bog'liqlik haqidagi mulohazalar va bu bog'liqlikning kontseptual ishlab chiqilmaganligi o'rtasidagi ziddiyatni aytishimiz mumkin.

Ushbu tadqiqotning muammosi quyidagilardan iborat, musiqaning qanday muhim xususiyatlari insonning ma'naviy dunyosining shakllanishiga ta'sir qiladi va bu ta'sir musiqiy materialning tabiatiga qarab dunyoviy klassik musiqa bir - biridan qanday farqlanishini o'rganishida deb biladi.

Shaxs va madaniyatda ma'naviy tamoyilning namoyon bo'lishining har qanday shakli cheksizlik hissi va intuitsiyasiga asoslangan borliqning yuqori darajali ufqi bilan bog'liq. Inson ma'naviyati musiqa orqali turli ko'rinishda namoyon bo'ladi. Teistik ma'naviyat bilan uzviy bog'liq bo'lgan eydetik musiqa shiddatli, bir vaqtning bir nuqtasiga "qulab tushgan" bo'lib, minimal fazoviy o'lchamga ega va mutlaq Ma'noga e'tibor qaratishga qaratilgan tajribalar dinamikasi bilan tavsiflanadi. Romantik musiqa, "Xudo hamma narsada" panteistik tamoyiliga muvofiq, "tajribalar" ning ekstatik dinamikasi va tasavvurning maksimal fazoviy ravshanligi bilan ajralib turadigan ekstensiv, chiziqli vaqtga asoslanadi. Tarixiy jihatdan Yevropa jamiyati, madaniyati va san'atining dunyoviylik tendentsiyasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, dunyoviy ma'naviyatga yaqinroqdir.

Musiqiy ijod o'zining xristian-konfessiyaviy va klassik dunyoviy yo'nalishlari bo'yicha san'atdagi materialning minimal yuki bilan ajralib turadi va shuning uchun inson shaxsiyatining ma'naviy imkoniyatlarini eng ishonchli tarzda namoyish etadi. Dinamik tovush shaklida kiyingan xayoliy, ideal semantik tuzilmalar bilan ishlaydigan bu "yo'qdan" yaratilishning bir turi. Musiqa ijodkori va oluvchisining o'ziga xos emotsional-tasavvuriy tafakkuri ularning ongida ma'naviy niyat va ma'nolarni shakllantiradi, ularni yaratish va uzatish boshqa vositalar bilan mumkin emas. Musiqiy

asarni yaratish, ijro etish va idrok etish mutanosib ijodiy keskinlikni talab qiladi. Musiqiy ijod insonning ruhiy va ijodiy tabiatini yaqqol va aniq ifodalaydi.

Jamiyatda musiqaning ma'naviy-ijodiy funksionalligini aniqlashda asosiy masala musiqa tilining o'ziga xosligi hisoblanadi. San'atning boshqa turlaridan farqli o'laroq, tillari "moddiylik" (rasm, xoreografiya, arxitektura va boshqalar) bilan ko'proq yuklangan, yuqori janrlarning musiqiy tili, "ideal" bo'lsa-da, aftidan, aslida maxsus tayyorgarlik va shaxsiy harakat talab qiladi, ularsiz musiqaning chuqur ma'naviy ma'nolariga erishib bo'lmaydi. Musiqa tilining bilmaganlar uchun yashiringan murakkabligi aholining keng qatlamlari tomonidan klassikalarni rad etishining muhim sabablaridan biridir. So'nggi yillarda milliy ta'lim tizimining bevosita maqsadi deb e'lon qilingan rus jamiyatini ma'naviyatlash klassik musiqa an'alarini idrok etish va tushunishda tizimli o'qitishni ta'lim muassasalariga qaytarishni zudlik bilan talab qiladi.

Ma'naviyatning musiqa san'ati talqinining asosiy tushunchasi sifatida kiritilishi jamiyat ma'naviy madaniyatini zamonaviy madaniyatshunoslikning muhim predmeti sifatida tushunishni kengaytiradi, shuningdek, madaniyatni shakllantirishga dunyoviy va diniy-konfessiyaviy yondashuvlar o'rtasidagi to'ldiruvchilik imkoniyatlarini nazariy jihatdan ochib beradi. zamonaviy, jadal rivojlanayotgan jamiyatdagi shaxs.

Ishning amaliy ahamiyati olingan natijalar va xulosalardan hozirgi vaqtda Rossiyaning ta'lim muassasalariga joriy etilayotgan yangi ta'lim sohasida - maktab o'quvchilarini ma'naviy-axloqiy tarbiyalash va tarbiyalashda foydalanish imkoniyatida ifodalanadi.

Yuqori musiqaning ma'naviy tug'diruvchi tomonlarini ta'kidlaydigan ish materiallaridan Rossiya davlatining madaniy siyosatining personosentrik dasturlarini ishlab chiqishda foydalanish mumkin. Mahalliy madaniyatni ommaviylashtirish va tijoratlashtirishning hozirgi tendentsiyalari.

Har bir bolaning hayotida eng kichik yosh eng muhim davr hisoblanadi. Bolalarda insonning asosiy fazilatlari shakllana boshlaydi va o'zini o'zi bilish, o'zini o'zi anglash va jamiyatdagi ahamiyatini tasdiqlash zarurati paydo bo'ladi. Mustaqil kattalar hayotiga birinchi qadamlar tug'iladi, bolalar tashabbus ko'rsatishni o'rganadilar va bu yo'lda ular hayot va atrofdagi dunyo bilan o'zaro munosabatlarning jiddiy muammolariga duch kelishadi. Bundan tashqari, kichik yoshdagi maktab o'quvchilarida axloq asoslari shakllanadi, ijtimoiy munosabatlar va me'yorlar, shuningdek, atrofdagi odamlarga munosabati haqida tushuncha shakllanadi.

Bolalar jamoasida shaxslararo munosabatlar shakllanadi. Tengdoshlar bilan muloqot qilish orqali kichik maktab o'quvchisi shaxsiy munosabatlar tuyg'usiga ega bo'ladi TOphix turli xil hissiy holatlar va bolalarning psixologik xususiyatlariga asoslanadi. Aynan shaxslararo munosabatlar bolaga o'z his-tuyg'ularini va his-

tuyg'ularini ifoda etishga imkon beradi va o'zini o'zi boshqarishni rivojlantirishga yordam beradi.

Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar butun o'quv yili davomida muammoli vaziyatlarga duch kelishadi va ular hali ham TOphix dan chiqish yo'lini topishni o'rganmoqdalar. Talabalar o'rtasida ko'pincha ziddiyatli vaziyatlar yuzaga keladi, ular uchun kichik maktab o'quvchilari ularni konstruktiv tarzda hal qilishga hali tayyor emaslar.

So'nggi paytlarda konfliktologiyaning shakllanishi va rivojlanishiga qiziqish ortib borayotganiga qaramay, umuman olganda, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, bu muammo etarlicha o'rganilmagan va dolzarbligicha qolmoqda. Kichik maktab o'quvchilari o'rtasidagi nizolarning oldini olish zarurati va uslubiy ishlanmalarning etarli emasligi o'rtasidagi qarama-qarshilik kichik maktab o'quvchilari o'rtasidagi nizolarning oldini olishga qaratilgan tashqi faoliyatning asosiy turlarini aks ettiradi.

Aniqlangan qarama-qarshiliklar va muammolar tadqiqot mavzusini shakllantirishga imkon berdi: Kichik maktab o'quvchilarida ziddiyatli xatti-harakatlarning oldini olish.

Musiq nazariyasi musiq amaliyoti va imkoniyatlarini o'rganadi. Oxford Companion to Music musiq nazariyasi atamasining o'zaro bog'liq bo'lgan uchta qo'llanilishini tavsiflaydi. Birinchisi, musiqiy notalarni tushunish uchun zarur bo'lgan "rudimentlar" (asosiy imzolar, vaqt imzolari va ritmik yozuvlar); ikkinchisi, olimlarning musiqaga oid qarashlarini antik davrdan to hozirgi kungacha o'rganish; uchinchi - musiqashunoslik bo'lib, u "musiqadagi jarayonlar va umumiy tamoyillarni aniqlashga intiladi".

Musiq nazariyasi musiq kompozitsiyasining asosini tashkil etuvchi qoida va tamoyillarni shakllantiradigan fandır. Musiq nazariyasi musiq asarini tahlil qilish bilan shug'ullanadi.

Musiqiy savodxonlik musiqaga oid birinchi o'quv kitobi bo'lib, unda musiqiy grammatika, ya'ni musiq tilining asosiy qonuniyatlari bayon etilgan.

Musiq savodxonligi bo'yicha ushbu qo'llanma madaniy-ma'rifiy maktab o'quvchilari uchun mo'ljallangan. Undan musiq savodxonligini to'garaklarda yoki mustaqil ravishda o'rganayotgan musiq ixlosmandlari, davlat oliy o'quv yurtlari talabalari va umumiy musiq ta'limining kechki maktablari o'quvchilari ham foydalanishlari mumkin.

Musiqiy tizim - musiqada ishlatiladigan ma'lum bir balandlikdagi tovushlar to'plami. Masshtab - o'sish yoki kamayish tartibida joylashtirilgan musiq tizimining tovushlari. Teng temperli tuning - bu har bir oktava 12 yarim tonga (matematik jihatdan teng intervallar) bo'lingan sozlashdir. Bu tizim Yevropa professional musiqasida 18-asrdan to hozirgi kungacha hukmronlik qiladi.

Zamonaviy musiqa amaliyotining asosini tashkil etuvchi musiqiy tizim - bu biri bilan ma'lum bir balandlik munosabatlarida bo'lgan tovushlar qatoridir. Tovushlarning balandlikda tizimda joylashishi masshtab, har bir tovush esa uning darajasi deb ataladi. Musiqa tizimining to'liq shkalasi deyarli yuzga yaqin tovushlarni o'z ichiga oladi.

Asosiy bosqichlarning etti nomi vaqti-vaqti bilan o'lchovda takrorlanadi va shu bilan chastota shkalasining butun uzunligi bo'ylab barcha asosiy qadamlarning tovushlarini qamrab oladi.

Buning sababi, yuqoriga qarab hisoblangan har sakkizinchi tovush (qora tugmachalarni ishlatmasdan) birinchi tovushning tebranish chastotasini ikki baravar oshirish orqali hosil bo'ladi. Binobarin, u birinchi (asl) tovushning ikkinchi qisman ohangiga mos keladi va shuning uchun tinglovchining his-tuyg'ulariga ko'ra u bilan amalda birlashadi.

Teng darajali tovushlar orasidagi masofaga oktava deyiladi. Shunday qilib, butun shkalani oktava bo'limlariga bo'lish mumkin. Oktavaning boshlanishi "do" tovushi hisoblanadi. Musiqiy yozuv - bu maxsus belgilar - notalar (nota, lotincha so'z, tarjima qilingan belgi degan ma'noni anglatadi) bilan tovushlarni yozishning tarixan o'rnatilgan tizimi.

Konfliktli vaziyat - tomonlarning ma'lum bir masala bo'yicha qarama-qarshi yoki qarama-qarshi pozitsiyalari, qarama-qarshi maqsadlarga intilish, ularga erishish uchun turli xil vositalardan foydalanish, fikrlar, istaklar, manfaatlar va boshqalar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. - T.: O'zbekiston, 2023. - 48
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni» // Xalq so'zi 2020-yil 24-sentabr
3. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida»gi O'RQ-406-sonli Qonuni, 14.09.2016-yil
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish va sohani rivojlantirishni yangi bosqichga ko'tarish to'g'risida»gi PQ-3160-sonli qarori, 2017. 28. 07
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida milliy madaniyatni yanada rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida» gi 4038-sonli qarori. // Xalq so'zi, 2018-yil 29-noyabr
6. Kontrabas. Tarix va texnika. M.: Musiqa, 1974 Yil.
7. Mihno, A. Jovanni Bottezini (1821 1889). Hayot va ijodkorlik. M., 1997 yil.
8. Rags, yu. n. musiqiy ta'lim tizimidagi akustik bilimlar. Insholar. M., 2010yil
9. Rakov, L. V. kontrabas san'ati tarixi. M., 2004 yil.

10. Tarakanov, M. E. folklor va fonosfera // YUNESKO kuryeri. Musiqa hayoti.
1986. May oyi